

שארית מנחם

אמרות טהורות, דיבורים קדושים, ערבים ומתוקים, בדרך פרד"ם
מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי מנחם מענדיל מווישיװא זי"ע

פרשת שופטים

יוצא לאור ע"י

מכון

ברכת נפתלי

להוצאת ספרי רבוה"ק זצלה"ה

ע"ש הרה"צ רבי נפתלי צבי בן כ"ק

אדמו"ר רבי ברוך זצ"ל מווישיװא

מאנסי נ"י

באיש כזה טוב שלא יושפע בשפע רב, אבל באדם שמרגיש עריבות ייחודות ומתיקות תוה"ק, דאצלו אין החשש שיבעט כשירגיש טעם עוה"ז, לכך טוב יותר שיהיה לו שפע רב להרחיב דעתו לתורה, וענין זה מרומז בתהלים (ק"ט ע"א-ב) טוב לי כי ענית לי למען אלמד חוקיך, פי' אני צריך להיות בבחינת ענית כי התורה אצלו בבחינת חק בלי טעם, אבל אם אני כבר במדרגת טוב לי תורת פיך, היינו שמרגיש כבר שטובים דודיך ומתוק מדבש, אזי מאלפי זהב וכסף, אז טוב שיושפע בשפע רב כדי שיהיה לו הרחבת הדעת לתורה.

והנה שופ"ט גימ' פרנס"ה, שוט"ר גימ' תפל"ה שהוא עיקר עבודה בזמן הזה [ע"ד הכתוב ולא בזה את תפלתם תכתב זאת לדור אחרון (תהלים קי"ב י"ח)], וטעם שהקדים הפרנסה יען בכל "שעריך", פי' כל מה שאתה משער ומכיר הוא ע"י אשר ה' אלהיך נותן לך, ועי"כ אתה מרגיש מתיקות באהבה גדולה להש"י ולתורתו, ולכך בדין הוא שיתפרנס כנ"ל. וראי' שפרנסה קודם, הוא ממה שהקדים יעקב לברך את אפרים הרומז לפרנסה ע"ד הכתוב כי הפרני אלהים בארץ (בראשית מ"א כ"ב) למנשה שהוא אותיות "משנה", להורות שלתורה ותפלה צריכים קודם השפעת פרנסה, וזה גם מרומז כאן באומרו נותן לך "לשבטיך", יש לרמוז על מנשה ואפרים שיעקב אבינו ע"ה חשבם לשבטי י"ה כראובן ושמעון, וזה לשבטיך.

ועפי"ז יל"פ הפסוק להלן (כ"ט ט) אתם נצבים היום לפני ה' אלהיכם, היינו בפרנסה טובה הרומז בתיבת נצבים עפ"י הגמ' (פסחים ק"ט ע"א) עה"פ (דברים י"א ו) ואת כל היקום אשר ברגליהם זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו, וע"ז מביא הפסוק ראי' מראשיכם שבטיכם, היינו ממה ששם יעקב ימינו על ראש אפרים והקדימו, ובאמת גם מנשה עולה פרנס"ה, דאם ח"ו אין קמה אין "משנה" שהיא תורה, לכן כאשר אמר הש"י למרבע"ה (שמות ג' י"ז) אעלה אתכם "מעני" מצרים, השיב מרבע"ה שלח נא ביד תשלח, ואיתא במדרש ביד רבי עקיבא, וכבר נתקשו בזה מה שייכות ר' עקיבא לכאן, ועם האמור מובן

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק. י"ל בהקדים דברי זקני הקדוש זצ"ל באמרי נועם ששופט הוא רחמים, ואפשר לומר שהוא ע"ד שנאמר ושפטו והצילו, ושטר הוא דין, וכמו שפירש"י שוטרים הם הרודים במקל, וכן איתא שם בכ"ל שעריך עולה אברה"ם יצח"ק יעק"ב דו"ד, וגם תירץ שם קושית המפרשים ביעקב אבינו ע"ה כשבירך את אפרים ומנשה למה שיכל את ידיו לברך את אפרים בימין, ולמה לא העמיד את אפרים לימינו, ותירץ הוא ז"ל בכדי להגביר את הימין הרומז לחסד על השמאל הרומז לדין לכן דייקא השאירו בשמאל וברכו בימין בבחינת ימינו תחבקני, וז"ש הכתוב שופטים ושוטרים תתן לך שופטים הוא חסד, ושוטרים דין כנ"ל, להקדים ולהגביר החסדים על הדינים, בכ"ל שעריך העולה כנ"ל אברה"ם יצח"ק יעק"ב דו"ד שהם ד' רגלי המרכבה, רומז ג"כ לרחמים כי זכות ומישור לפני כסאן, אשר ה' אלהיך נותן לך, הקדים ה' שהוא שם הרחמים ואח"כ אלהים ג"כ לטעם הנ"ל להגביר חסדים על הדינים, לשבטיך, הם אפרים ומנשה, שמברכתם לומדים על הגברת הימין החסד על השמאל, דין, ושפטו א"ת הע"ם גימ' מד"ת חס"ד, ואח"כ משפט צדק, ואיתא באמרי נועם שופ"ט שוט"ר גימ' תשר"י, ותת"ן לך, גימ' כתיב"ה וחתים"ה, והיינו אשר ה' אלהיך נותן לך ומאתו לא תצא הרעות ויהיה אך טוב סלה.

שופטים ושוטרים תתן לך וגו'. דהנה ידוע שישנם ב' מצבים אצל האדם שעל ידם יכול ח"ו ליפול ברשת היצה"ר, והוא כשהקב"ה משפיע שפע רב, יש חשש שיגיע לידי וישמן ישורון ויבעט (דברים ל"ב ט"ו) ח"ו, ולעומת זה בהעדר השפעות טובות הלא אחז"ל (עירובין מ"א ע"ב) עניות מעביר את האדם מדעת קונו ר"ל, וי"ל להדבר תלוי במדרגת האדם, דבאיש אשר התורה אצלו הוא בבחינת חק בלי שמרגיש טעם ומתיקות, אצל איש כזה יש חשש שיבעט כשירגיש טעם תאוות עוה"ז

למי שירא את ה' יש כל טוב ישנו קידוש השם כמובן. וזה שאמר ויגבה ה' צבאות במשפט, אפילו במשפט בחינת דין ויסורין רח"ל, מגביהים ומהללים אותו, וזה ע"י שמקבלים היסורין בחי' דין באהבה, על זה אמר במדרש שאמר הקב"ה לישראל בני חייכם בזכות שאתם משמרים את הדין ומקבלים אותו באהבה וע"י כך יכול אני להטיב לכם כנ"ל, ובזה אני מתגבה, ואז האל הקדוש נקדש בצדקה, ר"ל שעל ידי הצדקה והחסדים שהקב"ה עושה עמו שממתיק לו הדינים הוא מתגבה, והאל הקדוש מתקדש שישנו קידוש השם.

וזה שאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך וגו', היינו אף בשופטים ושוטרים בחינת דין, שעריך, תשער בנפשך אשר ה' אלהיך, ר"ל ה' שהוא מידת הרחמים טמון אפילו באלהיך מידת הדין, ועי"ז תקבלם באהבה, ועי"ז תגרום ושפטו את העם משפט צדק שימתקו הדינים ויומשך צדקה ורחמים. וי"ל שזה מרומז בתהלים (צ"ט ד) משפט וצדקה ביעקב אתה עשית, ר"ל להפך משפט בחינת דין לצדקה בחי' רחמים ביעקב אתה עשית, היינו בישראל שמקבלים אף הדין באהבה, (עיין רש"י ישן פר' תולדות (כ"ז כ"ח), עה"פ ויתן לך האלהים מהו האלהים בדין וכו' ישראל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו הדין לא יקרא עליך תגר וכו'), ומשום כך הנך מהפך לו הדין לצדקה ורחמים.

צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ. בגמ' סנהדרין (ל"ב ע"ב) ת"ר צדק צדק תרדוף הלך אחר ב"ד יפה, יש להזמין אמרם ב"ד יפה", דהנה הפסוק שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד עולה מ"ג פעמים שם הוי' מספר אלף קי"ח, והעיקר אצלנו שיהיה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ותתגלה מלכותו עלינו שהוא יחודא תתאי, עיין זוה"ק בשכמל"ו יחודא תתאי והיא עולה נ"ב פעמים שם הוי"ה ושניהם יחד הם צ"ה פעמים שם הוי"ה שהוא מספר יפ"ה, ובקשתנו מהשי"ת במה שאנו אומרים שהזיווג יעלה יפה, שהזיווג של יחודא עילאה ויחודא תתאי יעלה יפ"ה, וזה שאמרו חכז"ל צדק צדק תרדוף הלך אחר ב"ד יפ"ה שעושים יחוד זה.

על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד, יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה ובערת הרע מקרבך. ידוע מה שאמרו חכז"ל (ברכות ה' ע"א) שע"י ק"ש מנצח להיצה"ר, ואפשר לומר דהיינו דוקא כשקורא כדת היינו במומי החיוב בוקר וערב, וגם ק"ש שעל המטה שקורין בזמן שליטת היצה"ר, ומצלת מן היצה"ר כמו שדרשו חז"ל (ברכות י"ד ע"א) הפסוק (משלי י"ט כ"ג) ושבע ילין כל יפקד רע, כל המושביע עצמו בדברי תורה ולן אין מבשרין לו בשורות רעות, והנה ק"ש הוא עדות על אחדותו

דהנה רב"י עקיב"א עולה פרנס"ה וכן משנ"ה, רמז בזה שעל ידו דייקא יוכלו לקבל התורה, וז"ש בתפלה כתבנו בספר פרנסה וכלכלה, ר"ל כתבנו בספר, היינו שנעסוק בספר התורה, עם פרנסה וכלכלה.

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך. וברש"י שופטים הפוסקים את הדין, אפשר לומר דהנה עיקר העבדות של השופטים הוא להכניס יר"ש בלב העם וכמו שפירשו (שבת י' ע"א) כל דיין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, ויל"פ ל"עמיתו" ב"עין" שמתחלף ב"אלף" באותיות אחה"ע, והכוונה שאם הדיין מכניס בו האמת שהוא מקור היראה, נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, שכל העולם נברא לקבל יראתו כמש"נ (קהלת ז' כ"ט) והאלהים עשה שיראו מלפניו (עיין בספ"ק בוצינא דנהורא), וז"ש שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך, היינו שתמנה שופטים כאלו שמכניסין בלבך שה' הוא אלהיך ומצוה לירא מלפניו, ועי"ז ממתיקין הדינים מעלינו, וזה רמז רש"י במתק לשונו שופטים דיינים שפוסקים את הדין מעלינו.

ועפ"י יתפרש הפסוק (תהלים א' ג) והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרי יתן בעתו וגו'. דהנה ידוע שדרך הרשעים להתרחק מצדיקים המחנכים ומדריכים האדם בעבודת השי"ת, ומי שלא הולך בעצת רשעים ומתקרב לצדיקים הוא כעץ שתול על פלגי מים, ושתול"ל הר"ת של שופטים ושוטרים תתן לך וגו'. אשר ה' אלהיך נותן לך, היינו שנוטע בלבבך ה' אלהיך, ועי"ז פרי יתן בעת"ו, העולה דרו"ם צפון עם התיבות, רומז לחכמה ועושר כדאיתא בב"ב (כ"ה ע"ב) הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין וסימנך שולחן בצפון ומנורה בדרום, ועלהו לא יכול וכל אשר יעשה יצליח.

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך ושפטו את העם משפט צדק. ובמדרש רבה א"ר לוי למה הדבר דומה וכו', כך אמר הקב"ה מכל האומות שבראתי איני אוהב אלא לישראל שנא' כי נער ישראל ואוהבהו (הושע י"א א), מכל מה שבראתי איני אוהב אלא את הדין שנא' כי אני ה' אוהב משפט, אמר הקב"ה נותן אני מה שאהבתי לעם שאני אוהב, הוי שופטים ושוטרים, אמר הקב"ה לישראל בני חייכם בזכות שאתם משמרים את הדין אני מתגבה שנא' ויגבה ה' צבאות במשפט, ועל ידי שאתם מגביהין אותי בדין אף אני עושה צדקה ומשרה קדושתו ביניכם שנא' והאל הקדוש נקדש בצדקה, ע"כ. אפשר לומר על פי מה דאיתא בספ"ק דאם נגזר על אדם ח"ו יסורין בחי' דינים ומקבלם באהבה, ממתיקים לו אותם וממשיכים עליו רחמים וחסדים וצדקה, דמכיון שגם הדינים אצלו בבחינת טוב, אפשר להטיב לו ממש, והנה אם

החכמים ז"ל, כמו"כ, יתנהגו השי"ת אתך מדה כנגד מדה וישמע לפירוש חכמים וצדיקים שמפרשים התוכחה לטובה.

וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך וגו' לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. הנה הג' ימים קודם שב"ק מתייחסים לשבת הבא, וכן הג' ימים שלאחר שבת נקראים אחר השבת, וכדאי' במס' גיטין (ע"ז ע"א) לענין אם התנה תנאי בגט שאמר הר"ז גיטך אם לא אבוא אחר השבת, אז הג' ימים שאחר השבת נקראים אחר שבת, ואם בא בתוך הג' ימים ל"ה גט, והם בחינת ימינא ושמאלא, וכמש"א ימינא ושמאלא וביניהם כלה, שהוא שבת מלכתא, והנה ידוע דבשבת נשפע לאדם קדושה גדולה מן השמים, וצריך האדם להזהר שלא יאבד בימות החול מה שהשיג בשב"ק, וזשה"כ וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה', פי', בשב"ק תזכה לעליה גדולה, אבל לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך, יגידו לשון המשכה מלשון גוד אחית (עין מס' סוכה ד' ע"ב), פי' שלא תסור מן הקדושה שנמשכה לך בשב"ק, ימין ושמאל, היינו בימי החול כנ"ל.

כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' וגו'. י"ל עפ"י מה דאיתא בנדרים (כ"ב ע"א) קא תמה רבי יוחנן מכדי כתיב ונתן ה' לך שם לב רגז בבבל כתיב ולא בארץ ישראל, וזה שרמזו הכתוב דברי ריבות בשעריך, וקמת ועלית לא"י, ויתבטלו ממך לב רגז וממילא תזכה לשלום.

שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו, מקרב אחיך תשים עליך מלך וגו'. הנה המלך אשר יבחר ה', בודאי יתקיים בו ותגור אומר ויקם לך (איוב כ"ב כ"ח) וכדרשת חז"ל (מו"ק ט"ז ע"ב) צדיק גזור והקב"ה מקיים, וז"ש שום תשים עליך מלך, כפל לשון בא להורות שהשפעתו יהיה בשמים ובארץ, וקאמר הטעם משום שהוא מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו, אבל כשהמינוי הוא מקרב אחיך, שהם יבחרו, אז תשים רק שימה אחת משום שהוא רק עליך מלך ולא בשמים, ומשו"ה כששאלו ישראל מלך בימי שמואל כדכתיב (שמואל א' י"ח ה') שימה לנו מלך לשפטנו, אמר להם שמואל (שם שם י"ח) וזעקתם ביום ההוא מלפני מלכם אשר בחרתם "לכם" ולא יענה ה' אתכם ביום ההוא, יה"ר שנוכח למלכות בית דוד בב"א.

שום תשים עליך מלך. בגמ' סנהדרין (כ' ע"ב) ס"ל לר' נהוראי דאין מצוה במינוי מלך ולא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתו שנאמר ואמרת אשימה עלי מלך, וי"ל דהוא לשיטתו דאמר בקידושין (פ' ע"א) מניח אני כל אומנות שבועולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעוה"ז וכו', והיינו דס"ל דעיקר האומנות בעוה"ז הוא לימוד התורה"ק, ובא

ית"ש, וכמו שידוע שהע' של שמע וד' של אחד הרברבין הם אותיות ע"ד, וזשה"כ על פי שנים עדים, היינו ק"ש בוקר וערב, או שלשה עדים, גם ק"ש שעל המטה, יומת המת הוא היצה"ר שהוא בבחינת מת, לא יומת על פי עד אחד, אם קורין ק"ש רק פעם אחת ולא כהלכתו, והנה הגם שע"י קריאת ק"ש מתחיל לנצחו, ברם בודאי שעל האדם לגמור את הנצחון בקבלת עומ"ש שלימה היינו בשעבוד לבו ואיבריו לה', וז"ש יד "העדים" תהיה בו "בראשונה" להמיתו, דתחלת הנצחון הוא ע"י העדים היינו קר"ש, ויד כל העם באחרונה, ע"י ובערת הרע מקרבך בקבלת עומ"ש באמת מקרב הלב.

והנה מי שיש בידו עבירה פסול הוא לעדות (עין שו"ע חו"מ סי' ל"ג), וז"ש (להלן י"ט ט"ו) לא יקום "עד" אחד באיש לכל עון ולכל חטאת, "איש" זה הקב"ה ע"ד (שמות ט"ו ג) ה' איש מלחמה, וזה אומרו לכל עון ולכל חטאת, דאם אינו מנוקה מעון אינו ראוי להקרא "עד" להעיד על הקב"ה בקר"ש, רק אם ישמר מהעבירות זוכה להקרא עד נאמן על אחדותו יתב' בחינת (ישעי' מ"ג י"ג) אתם עדי נאום ה'.

כי יפלא ממך דבר בין דם לדם ובין דין לדין וגו' וקמת ועלית וגו' ושמורת ועשית ככל אשר יורה. ידוע דדרך הצדיקים היה להפך ולפרש הקללות שבתוכחה לברכות, כגון והיה נבלתך מאכל לכל עוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחירך (דברים י"ח כ"ו), ר"ל והיה נבלתך, הוא הזמירות שמזמרים להש"י, מלשון נבל וכנור, מאכל לעוף השמים, הם מלאכי עליון או נשמתך שהיא מהעליונים שיהיה להם תענוג מזה, ולבהמת הארץ, נפש הבהמיות, ר"ל הגוף, שתהפוך החומר לצורה וגם הגוף יהנה, ואין מחירך מהעונש ועושין בשמחה. והנה לפי"ז יכול הרשע לדמות בנפשו שאל לו להתייחס לעונשים ותוכחות שבתורה כיון שבין כך הם מתפרשים לברכות, ויאחז רשע דרכו בשמחה בלא חת ומורא, ע"ז אמר הכתוב (דברים כ"ט י"ח) והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו וגו', "שמעו" מלשון הבנה מלשון שומע עבדך (שמואל א' ג ט'), ר"ל שיבין את דברי האלה הזאת שהם והתברך בלבבו, כלומר כמו הבל שהוא בפנימיות, כן יבין שהקללות הן ברכות בפנימיותם וזהו והתברך בלבבו, ויאמר שלום יהיה לי בשירותי לבי אלך, ע"ז אמרה התורה לא יאבה ה' סלוח לו וגו' ורבעה בו כל האלה הכתובה, ר"ל שהקללות יתפרשו בפשטות ר"ל, ורק לאוהבי ה' המה ברכות כמו שנאמר (דברים כ"ג ו') ויהפך ה' אלהיך את הקללה לברכה בזמן כי אהבך ה' אלהיך.

וזשה"כ כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם ובין דין לדין, היינו שלא תדע הפי' של התוכחה אי ככתבה או כפירושה שפירושה חכמים וצדיקים ז"ל לטובה, ע"ז אמרה התורה וקמת ועלית וגו' ועשית ככל אשר יורה, וכיון שאתה שומע לדברי

והעושר והכבוד שבשמאלה רק תורה לשמה, ואז זוכה ע"י לענוה.

ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל. י"ל המצוה קאי על מצות תשובה, והוא עפ"י מ' דאיתא ברמב"ן עה"פ (דברים ל' י"א) כי המצוה הזאת וגו' לא נפלאה הוא ממך ולא רחוקה שהוא תשובה, וחכו"ל אמרו (ב"ר פרשה כ"א ס"ו) אין ועתה אלא תשובה, והנה אותיות הקודמין לעת"ה הן סש"ד גימ' השט"ן (עיין יומא כ' ע"א), והמאוחרים לאותיות עת"ה הן פ', ת"ק, ו', אותיות תוק"ף, וזש"א לבלתי סור מן המצוה שהוא תשובה ימין ושמאל ויבטל תוקף השטן וטוב לנו.

והנה ידוע, דלפעמים יש לקיים ויגבה לבו בדרכי ה' דאם יהיה עניו ביותר יתייאר לתקן את אשר עוות בחטאיו ויתחבר עם פוחזים ויטה מדרך הטוב ח"ו, וכמש"א רבה"ק הרבי ר' זושא מהאניפולי זצ"ל פירש הפ' (תהלים י"ג) כי הלל רשע על תאות נפשו, כי הלל שרומז לענוה דהלל היה עניו (עיין שבת ל"א), ור"ל שענוה פסולה שלו מביאה לידי רשע על תאות נפשו שיהיה רשע וימלא תאוותיו, וע"ז נאמר (ישעי' י"ב ז) זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ, אנו מודים להשי"ת ומזמרים לפניו שאמר ויגבה לבו בדרכי ה' (דברי הימים ב' י"ז ו), ועשה גאות שנוכל להשתמש לפעמים בגיאות דקדושה לעבודתו ית"ש, וזה מרומז בקרא לבלתי רום לבבו מאחיו, היינו שלא יתגאה, אבל לבלתי סור ע"י ענוה יתירה מן המצוה ימין ושמאל, ר"ל שלא יסיר עצמו מן קיום המצוה ע"י מ"ה שהוא בחינת ענוה ע"ד ואנחנו מ"ה, ולא יסור מדרך הטוב ע"י מימין ושמאל של מצוה דהיינו ע"י ענוה יתירה שלא במקומה שיתרחק מעבודת הבורא.

תכין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך. ובמסורה ג' במסורה, דין, ואידך תכין לבם תקשיב אונן (תהלים י' י"ז), וג' תכין דגנם (שם ס"ה י'), אפשר לומר דימים הק' והנוראים הם כמו הגבול שאין לעבור בסחורות פסולות, כמו"כ האדם צריך לתקן מעשיו קודם ימים הנוראים כדי שלא יגיע ויעבור את הימים הנוראים כשהוא פגום בעבירות רח"ל, וזה רמזו חז"ל (ר"ה כ"ט ע"ב) שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום, כי השופר מעורר לתשובה להשליך רוע השאור (עיין רמב"ם פ"ג דתשובה ה"ד), וזה"כ שלא לעבור את התחום של הימים הקדושים במעשים אשר לא ירצו. וידוע דשמות של אלול הם "דרך" ומרומז בפסוק (ישעי' מ"ט ט"ו) הנותן בים דרך (עיין בכונות), וזש"ה תכין לך "הדרך" באלול לימים הקדושים, ושלשת את גבול ארצך, ע"י תשובה, תפלה, וצדקה, ואז תלך לבטח דרך, ותוכל לעבור הגבול של הימים הקדושים, וזה מה שמבקש הש"י מאתנו, ובא במסורה בקשתינו תכין לבם, שהשי"ת יעורר

לומר לנו דבר זה, דהנה אנו רואין בעוה"ר בזמנה"ז שכל אלול הרוצים להיות לעם ככל הגוים מנתקים המה מעליהם עול ומוסרות התורה והם מקבלים עליהם רק עול שאר האומנויות, ולכן סובר דלא נאמרה פ' זו אלא כנגד תרעומתן, (רש"י, שגלוי לפני הקב"ה שעתידים ישראל להתרעם על כך ולומר גם אנחנו ככל הגוים), משום דכל כוונתם במינוי מלך לא הוה משום קבלת עול התורה, אלא להיות כשאר כל העממין שהם תחת עול המלך.

לבלתי רום לבבו מאחיו וגו'. ידוע כי הגאות רבים חללים הפילה ועי"כ מתרחקים מהשי"ת כמאמרם ז"ל (סוטה ה' ע"א) אין אני והוא יכולים לדור במחיצה אחת, וזהו רום"ם ר"ת של ונפל ממנו רב (שמות י"ט כ"א), וגם של ושמר רגלך מלכד (משלי ג' כ"ד), וגם ר"ת ולבו רחוק ממנו (ישעי' כ"ט י"ג), ואפילו על רשע אין להתגאות כי בקל יכול לעשות תשובה ולהתעלות ברום המעלות ומרומז בר"ת של ועוד מעט ואין רשע (תהלים ל"ז י'), שהוא ג"כ ר"ת רום.

לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל וגו'. י"ל עפ"י המובא בספה"ק דבעת עשית המצוה יש להזהר שלא יבוא ח"ו לידי גיאות שהוא ע"ז (עיין סוטה ד' ע"ב), ומשוי"ה אותיות הראשון והאחרון של מצוה הן מ"ה בחינת ונחנו מה (שמות ט"ז ז) שהוא לשון ענוה, ו"מה" ה' אלהיך שואל מעמך (דברים י' י"ג), וזהו לבלתי רום לבבו בגיאות, ובלתי סור מן המצוה ימין, הוא האות המוקדם, ושמאל הוא האות המאוחר שהם אותיות מ"ה הרומז לענוה. וזה יל"פ מה שאומרים בתפלת ערבית והסר שטן מלפנינו ומאחרינו, פי' איך מסירים את השטן שלא יכשיל אותנו בפניות בשעת עשית המצוות, ע"י מלפנינו ומאחרינו, היינו אותיות הראשונות ואחרונות מתיבת "מצוה" שע"י י' יתבטל השטן שבא ע"י גיאות, ומשוי"ה כשלוש אותיות ממצוה אותיות מ"ה נשאר "צ"ו" שהוא ע"ז ח"ו (ישעי' כ"ו י'), משום שבלי אותיות "מה" נכשל בגיאות שהוא כעובד ע"ז כגמ' סוטה הנ"ל.

והיתה עמו וכו' לשמור את כל דברי התורה הזאת וכו', **לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל וכו'.** וי"ל דהנה אי' בברייתא דשנו חכמים (פ"ו דאבות), דכל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו' ומלבשתו ענוה ויראה, והנה כ' בספה"ק דגל מחנה אפרים (ריש פר' ויקרא ברמז דא' זעירא) בשם התולדות, דאלו היראי שמים כל מה שעוסקים בתורה, הם נחשבים בעיני עצמם כאין, יעש"ד, וזי"ל כאן והיתה עמו כל ימי חייו, שהתורה תהא עמו ויעסוק בה תמיד, דעי"ז יזכה למדרגת ענוה, וזה אמרו לבלתי רום לבבו מאחיו, אולם עסק התורה יהיה באופן, לבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל, שלא ילמוד תורה ויקיים המצוות בשביל האורך ימים בימינה,

אותנו לתשובה, וזה ע"י תכין דגנם שלא יחסר לנו פרנסה כי אם אין קמח אין תורה, ותכין לבם ע"י תכין דגנם בהשפעות טובות, וע"ד אך טוב וחסד ירדפוני (עיין צמח צדק פר' יתרו).

א"י תכין לך הדרך ושלושת את גבול ארצך אשר ינחילך ה' אלהיך וגו'. עיין קידושין (ל' ע"א) אמר ר' ספרא משום ר"י בן חנניא לעולם ישליש אדם שנותיו, שליש במקרא שליש במשנה ושליש בתלמוד, ופריך מי יודע כמה חיי, לא צריכא ליומי, עיי"ש בתוס' שפירשו שבכל יום ויום ישליש, וזה בחי' מה דא"י במשנה אבות (פ"ב מט"ו) ושוב יום אחד לפני מיתתך, וא"י במס' שבת (קנ"ג ע"א) שאלו תלמידיו את ר' אליעזר וכי אדם יודע איזה יום ימות אמר להן וכ"ש ישוב היום שמא ימות למחר ועי"ז יצול מיצה"ר (עיין ברכות ה' ע"א) לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר נצחו מוטב וכו' ואם לאו יזכיר לו יום המיתה, וזה מרומז בפסוק תכין לך הדרך, דרך רומז למיתה כדכתיב (יהושע כ"ג י"ד) הנה אנכי הולך היום בדרך כל הארץ, ועי"ז ושלושת את גבול ארצך אשר ינחילך ה' אלהיך, היינו שבעודך בחיים תשליש את לימוד התורה כנ"ל, לנוס שמה כל רוצה, היצה"ר ולהמתיקו.

תכין לך הדרך. ובמסורה ב' הכא, ואידך תכין לבם תקשיב אונך (תהלים י"א י"ח) וי"ל בדרך צחות, דהנה ידוע (מדר' איכה) הויכוח שבין כנסת ישראל להקב"ה, שהקב"ה אומר לכנסת ישראל שובו אלי ואשובה אליכם, אשר קודם יהי' אתערותא דלתתא ואח"כ יהי' מלעילא, וכנסת ישראל אומרים השיבנו ה' אליך ונשובה, קודם אתערותא דלעילא ואח"כ דלתתא, וזי"ל כוונת המסורה, דהקב"ה אומר תכין לך הדרך, היינו שיהי' קודם אתערותא דלתתא. וכנסת ישראל משיבים ומבקשים, תכין ליבם שיהי' אתערותא דלעילא קודם, ועי"ז יהי' תקשיב אונך.

שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה וגו', אל ירך לבבכם וגו', כי ה' אלהיכם ההולך עמכם וגו'. י"ל "שמע" ר"ת שן עין מלח, ר"ל כיון שסבלתם כ"כ הרבה יסורים המרומזים בשן ועין שעבד יוצא לחירות על ידם, וכן מלח רומז ליסורים שממרקין (עיין ברכות ה' ע"א), עי"כ אתם קרבים היום, היום דא ר"ה כמובא בזה"ק פר' פנחס (דף רל"א ע"א), למלחמה על מידת הדין, להמתיק הדינים ברחמים, אל ירך לבבכם, כי ה' אלהיכם מידת הרחמים ההולך עמכם, לרחם עליכם כי כבר נתמרקו העוונות.

הפטרה

ולאמר לציון עמי אתה. י"ל בשעת הוצאת ס"ת אמרים ויחון אותנו לפליטת עולמים, והיינו דבקשתינו מן השי"ת ולאמור לציון עמי אתה, וזהו ויחון אותנו לפליטת עולמים שהר"ת הם מכוונים.

כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. איתא בגמ' (שבת פ"ח ע"א) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל א' מ'ישראל קשרו לו שני כתרים א' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע, וכיון שחטאו ישראל וכו' ופרקום וכו', ועתיד הקב"ה להחזירן לנו שנא' ופדויי ה' ישובו ובאו לציון ברנה ושמחת עולם על ראשם, שמחה שמעולם על ראשם, והוא כפני חמה אשר תהיה לעתיד לבוא שבעתיים כאור הבוקר וכמאמר הכתוב (ישעי' ל' כ"ו) ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים, ודרשו חז"ל שבעים פעמים שבעים (עיין זוה"ק (פר' חיי שרה דף קכ"ז) חמינא האי אור הראשון דמטלטלי עשרה, ובעשרה נטול וברזא דעשרה נהיג לכלא ובאותותא דעשרה עביד עובדוי וכו', (ועיין רש"י ישעי' ל' כ"ו עה"פ ואור החמה יהי' שבעתיים כאור שבעת הימים שפי' שבעתיים שבע שבעיות כאור של שבעת הימים עיי"ש), וא"כ כיון שכל אור היא מבי עשרה, א"כ יהיה אור העתיד שבעים פעם כאור שבעת הימים. וע"ע (פר' בא דף ל"ה ע"א) מש"כ עה"פ יהי אור, נהיר נהירו דלעילא ובטש על גבי רוחא דנשיב וכו' דאנהיא על רישיה ומיא הוי נפקא מגוי אפותיה וכו' ונהיר מנהירו דא עד דהוי נחית נהורא מנצנצא לשבעין ותרין נהורין דשמשא, וכיון שאינון נהורין אתרשימו בגו שמשא לתתא הוי חייביא דעלמא ידעין בהו והוו פלחין לשמשא כיון דאיסתכיל קוב"ה באינון חייביא סליק נהורי' וגניז ליה וכו' ולא איתגליא עיי"ש, וז"ש כי עין שעולה שבעים בעין פ"י כפול בעין יראו בשוב ה' את ציון.

מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה וגו' קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. דרך המבשר שלא לבשר בפעם אחת וכדפי' הרמב"ן עה"פ ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי (בראשית מ"ה כ"ו), סיפורים אחרים לאמור עוד יוסף חי ואח"כ הגידו לו כל דברי יוסף והאמין, וז"ש מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה, מבשר בכמה פעמים, אבל לעת"ל שעייני כבי' יביט עלינו אחר שעיינינו יצפו אליו, אומר הכתוב קול צופיך נשאו קול "יחדיו" ירננו כי עין בעין מדה כנגד מדה יראו, ואין שום רע בשוב ה' ציון במהרה.